

Preventivní program DOBRONAUTI: Hvězdný tým

Základní informace o programu:

Úroveň provádění: Všeobecná primární prevence

Oblast zaměření: Specifická prevence – prevence rizikového chování, především šikany a nesnášenlivosti vůči druhým lidem (např. v důsledku xenofobie nebo rasismu).

Cílová skupina: primárně děti 2. až 5. třída ZŠ (7–12 let)

Forma: Program je realizován samotnou školou (proškolenými pedagogickými pracovníky). Forma programu je interaktivní – využívá se fyzická karetní hra a doprovodné digitální materiály (audionahrávky, animovaná videa a další multimediální obsahy).

Délka programu: Dlouhodobý program (min. 3, max. 10 měsíců)

Poskytovatel: DOBRONAUTI s.r.o.

Náročnost programu: Pro realizaci programu je nutný zácvik (8 hodin, kurz akreditovaný MŠMT).

Metodická podpora: Odborná podpora ze strany DOBRONAUTI s.r.o. je součástí roční licence a alespoň 1x ročně probíhá kontakt ohledně průběhu a dalšího pokračování programu. Dále jsou k dispozici další vzdělávací setkání související s tématem programu a jeho realizací. Tím, že jsou na škole proškolení vždy alespoň 3 vyučující z dané školy, mohou tak konzultovat realizaci programu i mezi sebou.

Pomůcky: Fyzická karetní hra, manuály, pracovní listy k některým aktivitám, webové rozhraní, multimediální obsahy.

Evaluace: Je plánována v brzké budoucnosti. Je připravený výzkumný záměr k měření dopadu programu. Proškolení odborníci mají prozatím k dispozici evaluační dotazníky pro vlastní zhodnocení účinnosti. Pedagogové subjektivně hodnotí, že realizace programu pomohla přijmout jinakost vlastní i druhých a pozitivně ovlivnila klima ve třídě.

Cena programu: 18 900 Kč za základní edubalíček pro školu, který obsahuje fyzickou hru s manuály, proškolení pro 3 osoby, roční přístup k multimédiím a odbornou podporu při realizaci programu. Další prodloužení licence školu vyjde jen 6 500 Kč/rok.

Popis programu (perex) – max. 350 slov

DOBRONAUTI: Hvězdný tým je program všeobecné primární prevence určený dětem od 2. do 5. třídy ZŠ, ve kterém se děti učí přemýšlet o odlišnostech – svých i druhých – bez negativního odsouzení. Program v nich podporuje chuť zajímat se o ostatní, naslouchat a přitom vnímat a respektovat vlastní hranice. Postupnými kroky tak pomáhá dětem rozvinout jejich otevřenost, empatii a přijetí sebe i druhých.

Program je tvořen jednou úvodní hrou (2 vyučovací hodiny) a následnými aktivitami, které otevírají další témata spojená s jinakostí (1 nebo 2 vyučovací hodiny). Každá aktivita programu je tvořena dvěma hlavními částmi – hrou a reflexí, díky které žáci zpracují to, co se během hry dozvěděly a naučily. Celý program je tedy možné hrát několik týdnů nebo měsíců podle možností pedagoga. Páteří programu je práce se specifickou hrou, která se skládá z fyzické karetní hry a doprovodných digitálních materiálů (audionahrávek a animovaných videí). Celý program je gamifikovaný – tedy cíleně a intenzivně využívá herních principů k tomu, aby děti více přemýšlely o tom, jak jinakost druhých vzniká, jaké má důsledky a jaké jsou možnosti pomoci druhým (včetně samotné realizace této pomoci). Program je tvořen 7 různými aktivitami, při kterých se děti učí i získávají prožitek, prohlubují spolupráci ve skupině a rozvíjejí komunikaci s druhými. Jednotlivé aktivity se mírně liší podle věku cílové skupiny (Level 1 pro 2. a 3. třídu, Level 2 pro 4. a 5. třídu). Celý program je zároveň navržen tak, aby podpořil kompetenci učitelů umět mluvit s dětmi o tématu jinakosti.

Východiska programu – max. 300 slov

Hra vychází ze dvou hlavních teorií: jednou je *teorie sociálně emocionálního učení (SEL)*, podle které je potřeba jako prevence agrese u dětí rozvíjet následujících 5 oblastí (sebeuvědomování, seberegulace, sociální cítění, zodpovědné jednání a vztahové dovednosti). Program děti komplexně podporuje ve všech těchto oblastech. Děti se během programu seznamují s různými druhy jinakostí, tím, jak jinakost vzniká i jaké má důsledky. Tím dochází jednak k rozvoji jejich vlastního sebeuvědomování emocí spojených s jinakostí vlastní i druhých (Self-Awareness), tak i k většímu porozumění v rámci sociálního cítění (Social Awareness). Větší porozumění sobě i druhým vede k účinnější regulaci vlastního chování (Self Management). Zároveň se děti v rámci hry učí strategie, co mohou dělat, aby se dokázaly vyrovnat s vlastní jinakostí nebo přijaly jinakost druhých. Je tak podpořena jejich schopnost rozhodování a zodpovědného jednání (Responsible Decision-Making) a obecně vztahových dovedností (Relationship Skills).

Druhým konceptem, ze kterého program vychází, je rozsáhlá oblast *sociální kognice* a především chyb, kterých se během vnímání druhých lidí dopouštíme (např. stereotypy a předsudky, základní atribuční chyba, ingroup vs. outgroup). V průběhu programu se děti učí rozpoznat tyto kognitivní chyby a nenechat jimi ovlivnit své chování a prožívání.

Cíle programu – max. 150 slov

Hlavním cílem programu je poukázat na to, jak jinakost druhých vzniká, jaké má důsledky a jaké jsou možnosti pomoci druhým (včetně samotné realizace této pomoci). Cílem programu je, aby děti dokázaly přijmout jinakost vlastní i druhých bez negativního odsouzení a aby se tato jejich postojová změna projevila i v chování. Program tak slouží k podpoře inkluze na školách i jako nástroj prevence sociálně patologických jevů, především šikany a nesnášenlivosti vůči druhým lidem (např. v důsledku xenofobie nebo rasismu). Děti díky hře také prohlubují spolupráci ve skupině a rozvíjejí komunikaci s druhými.

Cílová skupina – max. 150 slov

Primární cílovou skupinou programu *DOBRONAUTI: Hvězdný tým* jsou žáci 2.–5. tříd ZŠ, tj. žáci ve věku 7–12 let. Zapojuje se vždy celý třídní kolektiv. Dané věkové období je klíčové v tom, aby se děti naučily přemýšlet o jinakosti bez negativního odsouzení a zároveň o ní byly ochotné otevřeně mluvit. Důležitou roli stále nese pedagog, který je (po proškolení) nejlepším nositelem programu, protože zná prostředí vlastní školy a třídy, ví, jaké situace mezi sebou žáci řeší a kde potřebují podpořit. Zkušenosti s použitím v 6. třídách navíc ukazují, že i zde má program své místo.

Časová struktura – max. 200 slov

Program je tvořen 7 různými aktivitami: úvodní hrou (2 vyučovací hodiny) a následnými aktivitami, které otevírají další témata spojená s jinakostí (1–2 vyučovací hodiny). Je doporučeno realizovat aktivity v intervalu 1–3 týdny. Jednotlivé aktivity jsou navrženy tak, aby se programově daly využít v různých předmětech (např. ČJ, VV nebo TV). Celý program je tedy možné hrát několik týdnů nebo měsíců podle možností pedagoga. Každá aktivita programu je tvořena dvěma hlavními částmi – hrou a reflexí, díky které žáci zpracují to, co se během hry dozvěděly a naučily. Hru může hrát až 30 dětí a je zároveň možné uvádět ji již od počtu 3 dětí.

Obsah programu – max. 350 slov

Základní příběhová osa programu pracuje s tím, že děti se vžívají do role agentů, kteří se mají stát Hvězdným týmem, pokud dokážou vyřešit některé náročné situace. Jako adepti do Hvězdného týmu se seznamují i s různými dětmi, které jsou vždy něčím hodně jiné a některé věci jsou pro ně těžší než pro ostatní. Během úvodní hry se děti učí těmto dětem naslouchat a chápat je. Myšlenka, se kterou se děti seznamují, je, že rozdíly mezi lidmi překonáme tak, že se naučíme jeden druhému naslouchat a vnímat vzájemně své potřeby. Situace i postavy jsou audiovizuálně zpracovány, děti jsou tak vtaženy do celého příběhu. Zároveň si však díky své roli agentů udržují bezpečný odstup.

Navazující tréninkové aktivity pak představují pokračování Hvězdářské stezky, kterou mají děti projít. V každém tréninku se učí jiné dovednosti:

- V tréninku *Utíkej, jak umíš* si děti zažívají určité omezení na vlastní kůži a prožijí tak i

určitý pocit nespravedlnosti s tím spojený. Pochopí také, jaké důsledky s sebou může jinakost přinášet.

- V tréninku *Mám sen* si děti rozšíří svoji schopnost empatie a vcítění do druhého, budou podpořeny v přemýšlení o tom, jakými způsoby je možné pomoci lidem s jinakostí.
- Díky tréninku *Na vlastní kůži* si děti zažijí omezení vyplývající z různých handicapů a díky tomu dokážou lépe pochopit pocity lidí s nějakým handicapem.
- V tréninku *Nový spolužák* se děti učí, jakým způsobem mohou druhým s jinakostí pomáhat a jsou vyzvány k tomu, aby některé z těchto možností pomoci realizovaly v běžném životě. Dochází tak ke zvýšení jejich akceschopnosti.
- Trénink *Naživo s Marion* dětem představuje dětem dívku s fyzickým handicapem, díky které děti poznají negativní emoce, které jedinec s jinakostí prožívá. Učí se různé strategie, jak se s těmito emocemi vyrovnat. Hledají možnosti pomoci druhému, včetně uvědomování si hranic a vhodnosti této pomoci.
- Díky závěrečnému *Ukončení* děti integrují to, co se v celém programu naučily a navíc vztahují všechna dosavadní témata k sobě samotným. Přemýšlí o vlastních jinakostech, ať už těch, které jim v životě pomáhají, nebo těch, které je brzdí.

Personální nároky – max. 250 slov

Program může být realizován pouze lektorem, který absolvuje jednodenní akreditované školení v metodice *DOBRONAUTI: Hvězdný tým* (8 hodin). Lektorem je nejčastěji vyučující dané třídy, metodik prevence, školní psycholog, speciální pedagog nebo výchovný poradce. Tím, že jsou ve škole vyškoleni vždy alespoň 3 pedagogičtí pracovníci, je možné vedení programu v tandemu a vzájemná intervize a sdílení dobré praxe v rámci školy. Součástí licence k použití programu je i odborná podpora ze strany organizace DOBRONAUTI. DOBRONAUTI pravidelně 1x za rok kontaktují školu a společně se školou vyhodnocují dosavadní používání programu a další pokračování licence. Proškolení pedagogové mají možnost účastnit se podpůrných supervizních a vzdělávacích setkání.

Kontraindikace (omezení) – max. 150 slov

Program je preventivní a z toho důvodu by neměl být používán v případě aktuálních konfliktů ve třídě nebo počínající šikany, tedy jako intervenční nástroj. Program by dále neměl být prováděn nevyškolenými osobami (součástí školení je nejen popis a nácvik jednotlivých aktivit, ale i téma vhodnosti v programu v jednotlivých třídách a téma první psychické pomoci). V případě nesprávného užívání programu a upravování si jednotlivých aktivit či jejich pořadí nelze zaručit jeho efektivitu.

Evaluace – max. 150 slov

Ověření efektivity programu je naplánováno v brzké budoucnosti. Je předpokládán kvaziexperimentální design a využití dotazníkového šetření žáků i pedagogů, a to před začátkem programu, po jeho realizaci a pak s 3měsíčním odstupem.

Doposud mají proškolení odborníci mají k dispozici evaluační dotazníky pro vlastní zhodnocení účinnosti. Z jejich subjektivní zpětné vazby je možné usuzovat, že realizace programu pomohla dětem přijmout jinakost vlastní i druhých a pozitivně ovlivnila klima ve třídě.

Materiální požadavky – max. 150 slov

Pro realizaci programu je kromě manuálů pro lektora potřeba fyzická karetní hra a přístup k webovému rozhraní s nahranými audii a videy. Je také nutné mít k dispozici počítač s připojením k internetu, projektor či interaktivní tabuli a reproduktory. U některých aktivit je potřeba vytisknout ještě pracovní listy, které jsou nahrané na webovém rozhraní hry.

Při samotné realizaci programu stačí běžné vybavení školních tříd a materiály, které mají vyučující a žáci standardně k dispozici. Je potřeba mít tabuli, fixy, papíry velikosti A4, psací potřeby, pastelky, běžné kancelářské potřeby či přístup k tiskárně atp. Seznam jednotlivých pomůcek nutných pro realizaci daných aktivit a čas nutný k přípravě jsou vždy uvedeny v konkrétním manuálu a tzv. tahácích.

Prostorové požadavky – max. 100 slov

Program probíhá v rámci třídy (některé aktivity mohou být realizovány i venku nebo tělocvičně). Děti v závislosti na jednotlivých aktivitách pracují v malých skupinkách, individuálně nebo společně jako celá třída. Důležitá je možnost posouvat židle a stoly, vytvářet bezpečný (myšleno fyzicky i obrazně) prostor pro sdílecí kolečka, pro sehrávání scének. Výhodou je také možnost využívat nástěnky a upevňovat na ně průběžně vzniklé produkty.

Požadavky na supervizi – max. 100 slov

Proškolení lektori mají možnost účastnit se podpůrných supervizních a vzdělávacích setkání, jejichž hlavním cílem je sdílení zkušeností z vedení programů a další prohlubování znalostí v oblasti problematiky jinakosti. Jednou za rok je navíc každá škola kontaktována a použití programu je s ní diskutováno. Školám, které narazily na nějaký problém, je nabídnuta (v indikovaných případech doporučena) konzultace s odbornými metodiky DOBRONAUTŮ. Na ty se mohou lektori v rámci zakoupené licence obrátit kdykoli dle vlastního uvážení.

Ověření efektivity programu – max. 250 slov

Ověření efektivity programu je naplánováno v brzké budoucnosti ve spolupráci s výzkumníky z IVDMR FSS MU. Je předpokládán kvaziexperimentální design a využití dotazníkového šetření žáků i pedagogů, a to před začátkem programu, po jeho realizaci a pak s 3měsíčním odstupem. Kvantitativní data je v plánu doplnit o kvalitativní analýzu polostandardizovaných rozhovorů s vybranými dětmi a pedagogy a o analýzu volných výpovědí dětí při závěrečném zhodnocení programu.

Doposud mají proškolení odborníci mají k dispozici evaluační dotazníky pro vlastní zhodnocení účinnosti. Z jejich subjektivní zpětné vazby je možné usuzovat, že realizace programu pomohla dětem přijmout jinakost vlastní i druhých a pozitivně ovlivnila klima ve třídě.

Návaznosti / vhodné kombinace – max. 200 slov

Preventivní program *DOBRONAUTI: Hvězdný tým* je plně kompatibilní se všemi základními typy preventivních programů, a to jak na úrovni programů všeobecné, tak selektivní a indikované prevence. Současně je svým zaměřením tématicky propojen s dalším dlouhodobým preventivním programem od společnosti DOBRONAUTI - s programem *DOBRONAUTI: Zpátky v čase*, který se věnuje tématu zvládnutí konfliktu a agrese u žáků 3.–5. tříd. Agrese a konflikty, jsou často mířeny vůči jedinci, který se něčím odlišuje. Neporozumění jeho odlišnosti a netolerance vůči odlišnému vzhledu, kultuře nebo projevům chování bývají podhoubím pro vznik šikany a nesnášenlivosti vůči druhým. V programu *DOBRONAUTI: Hvězdný tým* se proto děti učí rozumět tomu, jak jinakost vzniká a jaké důsledky jedinci s jinakostí prožívají. Žáci se učí empatii a porozumění skrze kognici i díky sebezkušenostním zážitkům.

Program je také možné doplnit prací s edukačně-tvořivým deníkem *Souhvězdí mé mysli* (také vytvořeno DOBRONAUTY), který je určen dětem od 8 do 12 let. S deníkem mohou děti pracovat jak v rámci třídy, tak doma s rodiči. Děti si díky deníku začínají více všimnout toho, co se v nich samotných děje – přemýšlí tak více o svých pocitech, touhách, hranicích i tom, v čem se jim daří a v čem tolik ne.

Formy podpory – max. 350 slov

V ČR probíhá každoročně několik termínů školení v programu *DOBRONAUTI: Hvězdný tým*, a to jak v online formě, tak naživo. Školení tak mohou absolvovat pedagogové ze všech koutů České republiky. Akreditované školení je jednodenní (8 vyučovacích hodin) a má kapacitu max. 35 osob. Během školení jsou pedagogičtí pracovníci seznámeni s jednotlivými aktivitami, kterými je dlouhodobý program tvořen, a to převážně zážitkovou sebezkušenostní formou. Pedagogové jsou také seznámeni se základními teoretickými koncepty, na jejichž základě je program tvořen. Velký důraz je kladen na schopnost vést diskuzi s žáky. Součástí vzdělávacího kurzu je také téma rizik při jednotlivých aktivitách a možnosti první psychické pomoci (a to jak u žáků, tak i u samotných vyučujících, u kterých by osobní příběhy jednotlivých postav v programu mohly zcitlivět vlastní témata vyučujícího). Školení jsou vedena nejčastěji 2 akreditovanými lektory, kteří mají vlastní bohaté zkušenosti s realizací jednotlivých aktivit preventivního programu. Jejich seznam je vždy uveden na webových stránkách www.dobronauti.cz.

Školeními vzniká síť certifikovaných lektorů, kteří mohou metodu na svých školách používat. Z každé školy jsou proškoleni alespoň 3 pedagogové (jedním z nich je zpravidla odborník v oblasti prevence rizikového chování – metodik prevence, školní psycholog nebo výchovný poradce), tím je zaručena prvotní možnost podpory ze strany kolegů, kteří mají odborné

znalosti o realizaci a podobě programu. Další možnost podpory nabízí odborníci DOBRONAUTŮ, které mohou pedagogové kdykoli kontaktovat. Možnost sdílet svoji praxi nabízejí i odborné podpůrné nebo vzdělávací webináře, o kterých jsou všichni proškolení pedagogové informováni emailem.

Realizátor – přímý kontakt na organizaci a odpovědnou osobu za vzdělávání v programu DOBRONAUTI s.r.o.

Orebitská 630/4,
130 00 Praha 3 - Žižkov
IČ: 09148124

web: www.dobronauti.cz, e-mail: jsme@dobronauti.cz

tel.: Mgr. Iva Černá (ředitelka) – +420 732 798 348, Mgr. Martina Koubíková, Ph.D. (odborný garant) – +420 778 021 867

Akreditace vzdělávací instituce, č.j. MSMT- 27524/2020-1

Akreditace programu *DOBRONAUTI: Hvězdný tým (Preventivní program pro práci s jinakostí)*, č.j. MSMT- 722/2022-1-29 a *Webinář DOBRONAUTI: Hvězdný tým (Preventivní program pro práci s jinakostí)*, č.j.: MSMT- 722/2022-1-29